

Etkinlik Örnekleriyle
Hayat Bilgisi
Öğretimi

Editör: Bayram TAY

Editör Yardımcıları:

Şükran UÇUŞ GÜLDALI • Murat BAŞ

Editör: Doç. Dr. Bayram TAY

ETKİNLİK ÖRNEKLERİYLE HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİMİ

ISBN 978-605-241-091-2

DOI 10.14527/9786052410912

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2017, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti. ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye’de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindeks.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000’in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

I. Baskı: Ekim 2017, Ankara

Yayın-Proje: Özlem Sağlam
Dizgi-Grafik Tasarım: Ayşe Nur Yıldırım
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Salmat Basım Yayıncılık Ambalaj Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Büyük Sanayi I. Cadde 95/1
İskitler/ANKARA
Tel: 0312-341 1020
Faks: 0312-3413050

Yayıncı Sertifika No: 14749
Matbaa Sertifika No: 26062

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net

ÖN SÖZ

Bağımsız bir devlet ya da millet tarafından bireye atfedilen en önemli unsurlardan biri vatandaşlıktır. Vatandaşlık, mensubiyeti ve aidiyeti barındıran, kişiye yasal hak, sorumluluk ve ödevler veren maddi ve manevi birçok öğeyi içinde barındıran geniş kapsamlı bir kavramdır. Bir başka bakış açısıyla vatandaşlık doğumla kazanılmakta ve yaşamın içinde hem formal hem de informal yollarla öğrenilmekte ve geliştirilmektedir. Formal boyutu ele alındığında her ulus kendi devamını sağlayacak bireyler yani vatandaşlar yetiştirmek isteyecek ve bunu açık ya da örtük bir şekilde vatandaşlık eğitim programları ile gerçekleştirecektir. Ülkemizde vatandaşlık eğitim programının ilk halkasını *hayat bilgisi* dersi oluşturmaktadır. Hayat bilgisi ile etkili vatandaşlar yetiştirmek dersin ana amacını oluşturmaktadır. Söz konusu etkili vatandaşın sahip olması gereken birçok özellik vardır. Bunlar kısaca bilgi, beceri, değer, tutum ve alışkanlıklar olarak sınıflandırılabilir. Hayat bilgisi dersi vatandaşlık eğitimi kapsamında bireyin sahip olması gereken en temel bilgi, beceri, değer, tutum ve alışkanlıkları kazandırma görevini üstlenmekte ve bireye yaşadığı toplumda ve dünyada uyum içinde olmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte hayat bilgisi dersi; kapsamı gereği sosyal bilimler, doğa bilimleri, sanat, düşünce ve değerlerin kazanılmasını sağlayan ve öğrencilerin gelecek yıllarda karşılaşacakları birçok dersin temellerinin de atıldığı bir ders olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda hayat bilgisi dersi çocukların hayatın bilgisi ile tanıştığı, deneyimlediği ve deneyimlerini gerçek yaşama aktardığı bir derstir. Elinizdeki bu kitabın hayat bilgisi dersinin ana amaçları çerçevesinde kazandırılmasında yol arkadaşlarından biri olması temenni edilmektedir. Zengin bir içeriğe sahip olan bu kitapta, başta sınıf öğretmenlerine ve sınıf öğretmenliği adaylarına mevcutta var olan kaynaklarla birlikte birçok yeterliliği hatırlatma, kazandırma ve bunları öğrencilerine kazandırmada önemli bilgi ve uygulamalara yer verilmiştir.

Eserin ortaya çıkmasında yazar olarak destek veren çok değerli ve kıymetli akademisyenlere teşekkür ediyoruz. Eserin ilk bölümünde, fotoğraflarını kullanmamıza izin veren fotoğraf sanatçısı ve sınıf öğretmeni sevgili Cihan KARACA'ya, kapak tasarımının oluşmasında emeğini esirgemeyen sınıf öğretmeni kıymetli Taylan KANUCU'na, eseri yayına hazırlayan Pegem ailesinden dizgi sorumlusu Ayşe Nur YILDIRIM'a, kapak tasarımını yapan Mehmet GRUŞÇU'ya ve Pegem Akademinin değerli müdürü Servet SARIKAYA'ya en içten teşekkürlerimizi sunarız.

Eserin, hayat bilgisi eğitimi konusunda çalışan tüm akademisyenlere, temel eğitim ve sınıf eğitimi araştırmacılara, öğretmenlere ve sınıf öğretmenliğinde okuyan geleceğin öğretmenlerine faydalı olması dileğiyle...

Bayram TAY & Şükran UÇUŞ GÜLDALI & Murat BAŞ

Ekim, 2017

Bölümler ve Yazarları

Editör: Doç. Dr. Bayram TAY

- 1. Bölüm: Hayat Bilgisi: Hayatın Bilgisi**
Doç. Dr. Bayram TAY - Ahi Evran Üniversitesi
- 2. Bölüm: Cumhuriyetten Günümüze Hayat Bilgisi Öğretim Programlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış**
Betül AKYÜREK TAY - Yusuf Demir Bilim ve Sanat Merkezi
Arş. Gör. Murat BAŞ - Ahi Evran Üniversitesi
- 3. Bölüm: Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı**
Doç. Dr. Hüseyin KÖKSAL - Gazi Üniversitesi
- 4. Bölüm: Hayat Bilgisi Dersi İçin Strateji, Yöntem ve Teknikler**
Dr. Sıddıka DEMİRTAŞ - Hacettepe Üniversitesi
- 5. Bölüm: Yapılandırıcılık ve Hayat Bilgisi**
Doç. Dr. Bayram TAY - Ahi Evran Üniversitesi
Betül AKYÜREK TAY - Yusuf Demir Bilim ve Sanat Merkezi
- 6. Bölüm: Drama: Hayat Bilgisi Dersini Hayata Taşımanın Yolu**
Doç. Dr. Ahmet NALÇACI - Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
- 7. Bölüm: Hayat Bilgisi Dersinde Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımı**
Yrd. Doç. Dr. Filiz ZAYİMOĞLU ÖZTÜRK - Ordu Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Talip ÖZTÜRK - Ordu Üniversitesi
- 8. Bölüm: Hayat Bilgisi Öğretiminde Okul Dışı Öğrenme Çevreleri**
Doç. Dr. Bayram TAY - Ahi Evran Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Şükran UÇUŞ GÜLDALI - Ahi Evran Üniversitesi
- 9. Bölüm: Hayat Bilgisi Dersi ve Kavram Öğretimi**
Doç. Dr. Pınar GİRMEN - Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
- 10. Bölüm: Hayat Bilgisi Dersinde Beceri Öğretimi**
Yrd. Doç. Dr. Ömür GÜRDOĞAN BAYIR - Anadolu Üniversitesi
- 11. Bölüm: Hayat Bilgisi Dersinde Değerler ve Değerler Eğitimi**
Prof. Dr. Kadir ULUSOY - Mersin Üniversitesi
- 12. Bölüm: Hayat Bilgisi Dersinde Aile Katılımı**
Doç. Dr. Kadir KARATEKİN - Kastamonu Üniversitesi

13. Bölüm: Hayat Bilgisi Dersinde Belirli Gün ve Haftalar

Doç. Dr. Fatma ÜNAL - *Bartın Üniversitesi*

14. Bölüm: Özel Gereksinimli Çocuklar İçin Hayat Bilgisi Öğretimi

Yrd. Doç. Dr. Şükran UÇUŞ GÜLDALI - *Ahi Evran Üniversitesi*

15. Bölüm: Hayat Bilgisi Öğretiminde Plan

Yrd. Doç. Dr. Adem BELDAĞ - *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi*

Yrd. Doç. Dr. Seher YARAR KAPTAN - *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi*

16. Bölüm: Hayat Bilgisi Dersinde Kullanılan Materyaller

Doç. Dr. Elif ALADAĞ - *Adnan Menderes Üniversitesi*

Yrd. Doç. Dr. Soner ALADAĞ - *Adnan Menderes Üniversitesi*

17. Bölüm: Hayat Bilgisi Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme

(Bireysel Farklılıklar ve Öğrenme Stillerine Göre)

Doç. Dr. Mustafa ŞEKER - *Yıldız Teknik Üniversitesi*

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarlar	v

1. BÖLÜM

HAYAT BİLGİSİ: HAYATIN BİLGİSİ

Bölüm Kazanımları	1
Bölümde Kısa Yolculuk.....	1
Giriş.....	1
Hayat Bilgisi Dersinin Tanımı ve Özellikleri	2
Hayat Bilgisi Dersinin Kapsamı.....	10
Doğa Bilimleri (Fen bilimleri)	10
Toplumsal Bilimler (Sosyal Bilimler)	11
Sanat.....	13
Düşünce ve Değerler.....	15
İlkokul Çağındaki Çocukların Gelişim Özellikleri ve Hayat Bilgisi Dersi	18
Dünyada Hayat Bilgisi Dersi Düşüncesi ve Tarihsel Gelişimi.....	23
Türklerde Hayat Bilgisi Dersi Düşüncesi ve Tarihsel Gelişimi.....	35
Kazanımlara Dayalı Uzun Özet.....	37
Kaynakça.....	39

2. BÖLÜM

CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINA KARŞILAŞTIRMALI BİR BAKIŞ

Bölüm Kazanımları	45
Bölümde Kısa Yolculuk.....	45
Giriş.....	45
1926 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı.....	47
1936 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı.....	51
1948 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı.....	53
1968 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı	56
1998 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı.....	59
2005 ve 2009 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı.....	60
2015 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı	64
2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı	65
Kazanımlara Dayalı Uzun Özet.....	66
Kaynakça.....	70

3. BÖLÜM

HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

Bölüm Kazanımları	75
Bölümde Kısa Yolculuk.....	75
Giriş.....	75
İnsan Nasıl Bir Varlıktır?	79
2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı	81
2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Temel Felsefesi.....	81
2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Amaçları.....	83
2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Beceri ve Değerler	85
2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	87
2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Ölçme ve Değerlendirme Anlayışı.....	88
2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Üniteler ve Kazanımlar.....	89
2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Rehberlik.....	93
2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Yapısı	94
Kazanımlara Dayalı Uzun Özet.....	95
Örnek Ders Planı.....	96
Kaynakça.....	98
Ek.....	99

4. BÖLÜM

HAYAT BİLGİSİ DERSİ İÇİN STRATEJİ, YÖNTEM VE TEKNİKLER

Bölüm Kazanımları	101
Bölümde Kısa Yolculuk.....	101
Giriş.....	101
Hayat Bilgisi Dersinde Kullanılabilecek Öğretim Stratejileri, Yöntemleri ve Teknikleri.....	102
Öğretim Stratejileri	102
Sunuş Yoluyla Öğretim Stratejisi.....	103
Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisi.....	104
Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisi	106
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	107
Anlatma Yöntemi	107
Tartışma Yöntemi	109

Tartışma Yönteminde Kullanılabilecek Tartışma Teknikleri	110
Küçük Grup Tartışması	110
Büyük Grup Tartışması	110
Panel.....	111
Münazara.....	111
Görüş Geliştirme.....	111
Kartopu.....	111
Örnek Olay Yöntemi	112
Problem Çözme Yöntemi	113
Gösterip Yaptırma Yöntemi	113
İş Birlikli Öğrenme.....	114
Öğretim Teknikleri.....	117
Beyin Fırtınası	117
Beyin Fırtınası için Örnek Etkinlik.....	118
Gösteri (Demonstrasyon)	118
Soru-Cevap	120
Eğitsel Oyunlar	121
Hayat Bilgisi Dersinde Kullanılabilecek Oyun Örnekleri.....	122
Altı Şapkalı Düşünme Tekniği.....	125
Altı Şapkalı Düşünme Tekniği için Örnek Etkinlik.....	126
Proje Tekniği.....	128
Konuşma Halkası	130
Deney Tekniği.....	131
İstasyon Tekniği.....	131
Kazanımlara Dayalı Uzun Özet	132
Uygulama Örnekleri Örnek Ders Planı.....	134
Gösterip Yaptırma Yöntemi için Örnek Ders Planı	138
İşbirlikli Öğrenme Yaklaşımı ve İstasyon Tekniği İçin Örnek Ders Planı	140
Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisi ve Deney Tekniği için Örnek Ders Planı	143
Kaynakça.....	146

5. BÖLÜM

YAPILANDIRMACILIK VE HAYAT BİLGİSİ

Bölüm Kazanımları	147
Bölümde Kısa Yolculuk.....	147
Giriş.....	147
Bilişsel Yapılandırıcılık	149
Sosyal Yapılandırıcılık	150
Radikal Yapılandırıcılık.....	153
Yapılandırıcılıkta Bilgi	155
Yapılandırıcı Öğrenme Kuramının Eğitime Yansımaları.....	156
Yapılandırıcı Öğrenmede Öğretmenin Rolü	158
Yapılandırıcı Öğrenmede Sınıf Ortamı	160
Yapılandırıcı Öğrenmede Öğrenci.....	162
Yapılandırıcı Öğrenmede Değerlendirme.....	162
5E ve 7E Modeli	163
Kazanımlara Dayalı Uzun Özet.....	170
Kaynakça.....	175

6. BÖLÜM

DRAMA: HAYAT BİLGİSİ DERSİNİ HAYATA TAŞIMANIN YOLU

Bölüm Kazanımları	179
Bölümde Kısa Yolculuk.....	179
Giriş.....	179
Drama	182
Drama Çeşitleri.....	183
Eğitici Drama	183
Psikodrama	184
Sosyodrama.....	184
Yaratıcı Drama.....	184
Dramanın Yararları	185
Dramanın Sınırlılıkları	186
Dramanın Etkili Uygulanmasına Yönelik Öneriler	186
Dramada Kullanılan Teknikler	188
Rol Oynama	188
Pandomin (Mim)	188

Doğaçlama.....	188
Parmak Oyunu	189
Öykülenme (Taklidi Oyun)	189
Resim Yapma	189
Rol Değiştirme.....	190
Zihinde Canlandırma	190
Öykü/Olay Canlandırma	190
Kukla Draması.....	190
Duygusal Algılama.....	191
Yarım Bırakılmış Hikayeler.....	191
Hayat Bilgisi Dersinde Kullanılabilecek Drama Örnekleri.....	191
Kazanımlara Dayalı Uzun Özet.....	198
Kaynakça.....	200

7. BÖLÜM

HAYAT BİLGİSİ DERSİNDE PROJE TABANLI ÖĞRENME YAKLAŞIMI

Bölüm Kazanımları	205
Bölümde Kısa Yolculuk.....	205
Giriş.....	205
Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımının Genel Özellikleri.....	209
Proje Hazırlamaya Başlamak	211
Proje Hazırlama Kontrol Listesi	215
Bir Projenin Aşamaları	216
Kazanımlara Dayalı Uzun Özet	217
Hayat Bilgisi Dersi Proje Örnekleri.....	219
Proje Teslim Tutanağı	221
Öğrenci Öz Değerlendirme Formu.....	221
Proje Değerlendirme Formu.....	222
Kaynakça.....	223

8. BÖLÜM

HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİMİNDE OKUL DIŞI ÖĞRENME ÇEVRELERİ

Bölüm Kazanımları	225
Bölümde Kısa Yolculuk.....	225
Giriş.....	226
Okul Dışı Eğitim.....	226
Hayat Bilgisi Öğretiminde Okul Dışı Öğrenme	230
Alan Gezileri	233
Gezi Öncesi Hazırlık.....	236
Gezi Esnasında	238
Gezi Sonrası (Değerlendirme).....	239
Hayat Bilgisi Öğretiminde Okul Dışı Öğrenme Çevrelerinin Kullanımına İlişkin Sınırlılıklar ve Güçlükler	240
Okul Dışı Öğrenme Ortamları Örnekleri: Çocuk Merkezleri, Bilim Merkezleri, Müzeler, Orman Okulları.....	241
Dünyadan Örnek Müzeler	244
Müzelere İlişkin Eğitim Programları	246
Doğa Eğitimi ve Orman Okulları.....	247
Kazanımlara Dayalı Uzun Özet.....	250
Kaynakça.....	254

9. BÖLÜM

HAYAT BİLGİSİ DERSİ VE KAVRAM ÖĞRETİMİ

Bölüm Kazanımları	257
Bölümde Kısa Yolculuk.....	257
Giriş.....	257
Kavramların Genel Özellikleri.....	258
Hayat Bilgisi Öğretiminde Kavramların Yeri ve Önemi.....	261
Kavram Öğretimi.....	263
Kavram Öğretiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler.....	265
Kavram Karikatürleri.....	265
Kavram Bulmacaları	267
Kavram Bulmacası Örneği.....	268
Kavram Haritaları	269
Kavram Ağları.....	270

Benzetme.....	271
Kavramsal Değişim Metinleri.....	272
Kazanımlara Dayalı Uzun Özet.....	274
Örnek Ders Planı.....	276
Kaynakça	280

10. BÖLÜM

HAYAT BİLGİSİ DERSİNDE BECERİ ÖĞRETİMİ

Bölüm Kazanımları.....	283
Bölümde Kısa Yolculuk.....	283
Giriş.....	283
Becerin Tanımı, Kapsamı ve Sınıflandırılması.....	285
Düşünme Becerileri	288
Sosyal Beceriler.....	291
Psikomotor Beceriler	293
Beceri Öğretimi	295
Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Yer Alan Beceriler.....	298
Araştırma	300
Bilgi ve İletişim Teknolojilerini Kullanma.....	300
Değişim ve Sürekliliği Algılama	301
Dengeli Beslenme.....	302
Doğayı Koruma	302
Girişimcilik	303
Gözlem.....	304
İletişim	304
İşbirliği.....	305
Karar Verme.....	305
Kariyer Bilinci Geliştirme	306
Kaynakların Kullanımı	307
Kendini Koruma.....	307
Kendini Tanıma.....	308
Kişisel Bakım	308
Kurallara Uyuma	308
Mekânı Algılama	309
Milli ve Kültürel Değerleri Tanıma	309

Öz Yönetim	309
Sağlığını Koruma.....	310
Sorun Çözme	311
Sosyal Katılım	311
Zaman Yönetimi.....	312
Sorumluluk Bilinci.....	312
Kazanımlara Dayalı Uzun Özet.....	313
Ders Planı Örneği.....	317
Kaynakça.....	319

11. BÖLÜM

HAYAT BİLGİSİ DERSİNDE DEĞERLER VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Bölüm Kazanımları	323
Bölümde Kısa Yolculuk.....	323
Giriş.....	323
Değer Nedir?	324
Değerler Eğitimi	325
Türk Milli Eğitiminin Amaçlarında Değerler.....	326
Milli Eğitim Şura Kararlarında Değerler Eğitimi.....	327
Değerlerin Sınıflandırılması.....	329
Hayat Bilgisi Öğretiminde Değerler Eğitimi.....	331
2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Değerler Eğitimi	332
Değerler Eğitiminde Yaklaşımlar	335
Değerler Eğitiminde Değer Aktarma “Telkin” Yaklaşımı	335
Değerler Eğitiminde “Değer Açıklama” Yaklaşımı	336
Değerler Eğitiminde “Ahlaki Muhakeme” Yaklaşımı	338
Değerler Eğitiminde “Gözlem Yoluyla Öğrenme” Yaklaşımı	338
Sonuç.....	339
Kazanımlara Dayalı Uzun Özet.....	341
Kaynakça.....	350

12. BÖLÜM**HAYAT BİLGİSİ DERSİNDE AİLE KATILIMI**

Bölüm Kazanımları	353
Bölümde Kısa Yolculuk.....	353
Giriş.....	353
Demokrasi ve Katılım	354
Okulda Demokrasi ve Katılım	358
Okul - Aile İlişkisi	359
Eğitimde Aile Katılımı	363
Hayat Bilgisi Dersinde Aile Katılımı.....	371
Kazanımlara Dayalı Uzun Özet.....	372
Örnek Etkinlik	375
Kaynakça.....	381

13. BÖLÜM**HAYAT BİLGİSİ DERSİNDE BELİRLİ GÜN VE HAFTALAR**

Bölüm Kazanımları	385
Bölümde Kısa Yolculuk.....	385
Giriş.....	385
Belirli Gün ve Haftalar	388
Hayat Bilgisi Dersinde Belirli Gün ve Haftalar.....	392
Kazanımlara Dayalı Uzun Özet	397
Örnek Ders Planı	399
Kaynakça.....	402

14. BÖLÜM**ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUKLAR İÇİN HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİMİ**

Bölüm Kazanımları	403
Bölümde Kısa Yolculuk.....	403
Giriş.....	403
Kaynaştırma Eğitimi ve Özel Gereksinimli Çocuklar	404
Özel Gereksinimli Çocuklar Açısından Hayat Bilgisi Öğretimi	406
Özel Gereksinimli Çocuklar İçin Hayat Bilgisi Dersinde Kullanılan Öğretim Yöntemleri ve Eğitim Materyalleri	409

Hayat Bilgisi Öğretiminde Özel Gereksinimli Çocuklar İçin Yapılabilecek Eğitsel Düzenlemeler	419
Kazanımlara Dayalı Uzun Özet	427
Etkinlik Örnekleri	429
Kaynakça.....	432

15. BÖLÜM

HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİMİNDE PLAN

Bölüm Kazanımları	435
Bölümde Kısa Yolculuk.....	435
Eğitimde Plan ve Planlama.....	436
Giriş.....	436
Plan Yapmanın Gerekliliği	437
Plan Yapmanın Yararları.....	438
Plan Yapmanın İlkeleri	439
Planlamada Dikkat Edilecek Hususlar	440
İyi Bir Planın Özellikleri.....	443
Planların Oluşturulmasını Etkileyen Faktörler	443
Plan Çeşitleri.....	444
Ünitelendirilmiş Yıllık Plan.....	445
Ders Planı	448
Ders Planının Yeterliliğinin Sınanması	451
Kazanımlara Dayalı Uzun Özet	452
Plan Örnekleri.....	454
Kaynakça.....	462

16. BÖLÜM

HAYAT BİLGİSİ DERSİNDE KULLANILAN MATERYALLER

Bölüm Kazanımları	465
Bölümde Kısa Yolculuk.....	465
Giriş.....	465
Öğretim Materyallerinin Önemi.....	466
Öğretim Materyallerinin Seçimi	467
Hayat Bilgisi Dersinde Materyal Kullanımı	468
Hayat Bilgisi Dersinde Kullanılabilecek Bazı Materyaller	470

EBA (Eğitim Bilişim Ağı):	470
Ders Kitabı	471
Resimler	471
Fotoğraflar	472
Gerçek Eşya veya Nesnelere.....	473
Modeller	474
Harita	475
Etkileşimli Beyaz Tahta (Interactive Whiteboard-IWB).....	476
Gazete	477
Grafikler	479
Filmler	480
Çizgi Filmler	481
Kuklalar	483
Hacivat ile Karagöz	485
Çalışma Yaprakları	486
Kazanımlara Dayalı Uzun Özet	487
Kaynakça.....	490

17. BÖLÜM

HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİMİNDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME (Bireysel Farklılıklar ve Öğrenme Stillere Göre)

Bölüm Kazanımları	493
Bölümde Kısa Yolculuk.....	493
Giriş.....	493
Ölçme	495
Ölçme Türleri.....	497
Temel (Doğrudan) Ölçme	497
Dolaylı Ölçme.....	497
Türetilmiş Ölçme.....	498
Ölçek Türleri	498
Eşit Oranlı Ölçek.....	498
Eşit Aralıklı Ölçek	499
Sıralama Ölçeği	499
Ölçme Araçlarında Bulunması Gereken Özellikler	500
Değerlendirme	501

Hayat Bilgisi Öğretiminde Geleneksel ve Alternatif Ölçme Değerlendirme Yaklaşımları.....	502
Yapılandırmacılık Çerçevesinde Değerlendirme.....	503
Değerlendirme Yaklaşımları	503
Eğitimde Kullanılan Ölçme Araçları (Farklı Öğrenme Stillerine Göre).....	504
Yapılandırmacılık Temelinde Sınıf İçi Ölçme ve Değerlendirme Süreçlerinde Kullanılan Araçlar	510
Kazanımlara Dayalı Uzun Özet	518
Kaynakça.....	521
Yazarlar Hakkında.....	525

1. BÖLÜM

Doç. Dr. Bayram TAY
Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi

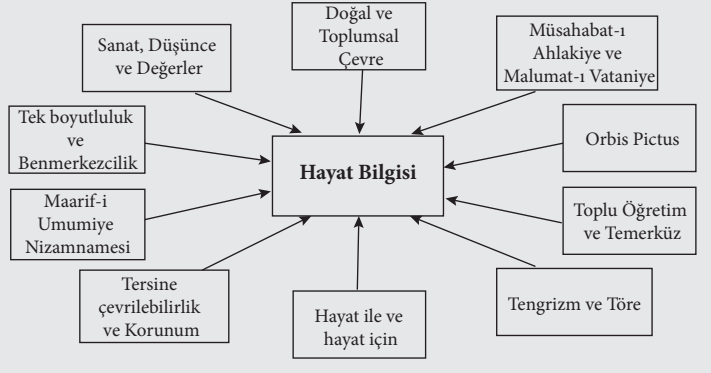
HAYAT BİLGİSİ: HAYATIN BİLGİSİ

Bölüm Kazanımları

Bu bölümü çalışmayı tamamladıktan sonra;

- Hayat bilgisi dersini açıklayabilecek,
- Hayat bilgisinin kapsamını oluşturan unsurlar üzerine tartışabilecek,
- Çocuğun gelişim özellikleri ile hayat bilgisi arasındaki bağlantıyı kurabilecek,
- Hayat bilgisi dersi düşünce alt yapısını oluşturan bilim insanlarını tanıyabilecek,
- Dünyada ve Türklere hayat bilgisi dersinin gelişimini açıklayabilecek,
- Hayat bilgisi dersinin gerekliliği hakkında tartışabileceksiniz.

Bölümde Kısa Yolculuk

Giriş

Collingwood (1996: 40-41) tarihi “insanın kendini bilmesi ve tanıması” olarak tanımlamaktadır. Türkiye tarihi açısından düşünüldüğünde 15 Temmuz darbe girişimi ile Türk insanının kendini bilmesi ve tanımasının daha da önemli bir hâl aldığı söylenilebilir. Kendini bilme ve tanımanın farklı boyutları olduğu gibi birçok faktörden de etkilendiği görülmektedir. Birey doğumu ile kendini keşfetmeye başlamaktadır. Aile bireyleri, bu sürecin önemli kilometre taşını oluşturmakta ve bunu sosyal çevredekiler izlemektedir. Aile bireyleri ve sosyal çevredeki kişilerle etkileşim, bireyin kendini bilmesi ve tanımasına katkı sağlayan informal ortamları oluşturmaktadır. Bunun yanında formal ortamlar da vardır ki çocuğun ilk olarak okul öncesi eğitim ortamları ile formal çevrede kendini bilme ve tanıma şansı ortaya çıkmaktadır. İl-

kokul ise bu sürecin önemli bir tamamlayıcısı konumundadır. Bu bağlamda ilkokulda yer alan derslerin, çocuğun kendini bilmesi ve tanınmasına destek sağlaması beklenir. İlkokulda yer alan derslerden biri olan HAYAT BİLGİSİ dersinin, tarih dersini de içeriyor olması ile birlikte çocuğun kendini bilmesi ve tanınmasında başrol oynadığı söylenebilir. Nitekim hayat bilgisi dersi; öğrencilerin kendisini ve çevresini tanınmasının sağlandığı, çevresine uyum göstererek, çok yönlü ve yaratıcı düşünme, problem çözme gibi özelliklerinin temellerinin atıldığı bir ders olarak tanımlanmaktadır (Çilenti, 1988: 28).

Hayat bilgisi dersi çocuğun kendini bilmesi ve tanınmasına yardımcı olmaya ilk ünite ve kazanımları ile başlamaktadır. 2017 hayat bilgisi programı **“Okulumuzda Hayat”** ünitesi HB.1.1.2. kodlu kazanımı **“Kendisiyle akranları arasındaki benzer ve farklı yönleri ayırt eder.”**, 2015 hayat bilgisi programı **“Ben ve Okulum”** ünitesi 1.1.11. kodlu kazanımı **“İhtiyaçlarını, isteklerini, duygularını, düşüncelerini ve itirazlarını nezaket kuralları içerisinde ifade eder.”** ve 2009 hayat bilgisi programı **“Okul Heyecanım”** ünitesi A.1.1/ A.1.2/ A.1.3 kodlu kazanımları **“Fiziksel özelliklerini fark ederek kendini tanıır ve tanıtır./ Duygularını fark ederek kendini tanıır ve ifade eder./ Neleri kolayca yapabildiğine ve neleri yapmaktan hoşlandığına karar verir.”** başta olmak üzere birçok kazanım bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Çocuğun kendini bilmesi ve tanınması sadece merkezî olarak kendini bilmesi ve tanınmasını içermemektedir. Bu yalnızca ilk adımı oluşturmaktadır. Bu adımı çocuğun aile bireylerini, yaşam alanındaki bireyleri ve ardından bu yaşam alanını saran daha büyük sosyal grup, kurum ve örgütlerdeki bireyleri, köyü, ilçeyi, ili, bölümü, bölgeyi, ulusunu ve de dünyayı farklı boyutları ile bilmeyi ve tanımayı içermektedir. Dolayısı ile kendini bilme ve tanıma hem toplumsal hem de doğal çevreyi bilme ve tanımayı gerektirmektedir. Bu bağlamda hayat bilgisi dersi **hayatın bilgisini** sunmalıdır.

Bunları Düşünelim, Tartışalım:

“İnsanın kendini bilmesi ve tanınması”nı hayat bilgisi boyutu ile tartışınız.

Hayat Bilgisi Dersinin Tanımı ve Özellikleri

Hayat bilgisi dersi ile ilgili yapılan tanımlar büyük ölçüde bu dersin özelliklerini yansıtacağından dolayı bazı tanımlara bakmak uygun olacaktır.

Aytuna'ya göre (1949) hayat bilgisi, okula gelmeden önce çocuğun evinde, ailesi içinde ve gezip dolaştığı çevrelerde kendi kendine ve başkaları yardımı ile edindiği bilgileri kontrol eden, tamamlayan ve çocuğa yeni ve gerçek bilgiler kazandıran bir derstir. Taner ve Örs'e göre (1952: 49) hayat bilgisi dersi; çocuğun çevresindeki doğal ve toplumsal anlayışı, onun anlayış derecesine göre, bir bütün olarak kavratmaya çalışan bir derstir. Baymur'a göre ise (1937: 2) hayat bilgisi, çocuğa içinde bulunduğu doğal ve toplumsal çevreyi, onun görüş ve kavrayışına uygun bir tarzda, "bütün hâlinde" kavratmaya çalışır. İnsanoğlunun iki yaşam alanı vardır. Bunlar doğal çevre ve toplumsal çevredir. İnsanoğlu doğal ortamlarda toplumsal etkinliklerini gerçekleştireceğinden bu iki çevreye aynı anda uyum sağlamak zorundadır. Nitekim doğal çevreye uyum sağlayamamış bir insanın toplumsal etkinliklerini yerine getirebilmesi mümkün görülmemektedir. Örneğin iklim koşullarına uygun giyim tarzını alışkanlık hâline getirmeyen birinin hastalanması kaçınılmaz olacaktır. Hastalanan bireyin toplumsal etkinliği azalacak ve bu da toplumsal çevrelerden uzaklaşmasına neden olacaktır. Bu nedenle de çocuğun içinde yaşadığı çevrelere uyumu için ona gerekli olan bilgi, beceri, değer, tutum ve alışkanlıkların kazandırılması gereği ortaya çıkmaktadır.

Kaynak: *İşten eve dönüş*, Mart, 2007, Nazilli / Aydın / **Cihan KARACA**

Fakat kazandırılacak olan bu özelliklerin çocuğun anlayışına uygun olması yani onun ihtiyacı olduğu kadarının yine onun seviyesine uygun olacak şekilde verilmesi gerekmektedir. Yetişkinlerin dünyayı algılayışı ile çocuklarınki aynı de-

ğildir. Bu algılayış hem bilişsel, duyuşsal ve devinişsel hem de sosyolojik ve psikolojik olarak farklılık göstermektedir. Bu nedenle hayat bilgisi dersinde konular yetişkinlerin gözüyle değil çocukların gözüyle yer almalı ve işlenmelidir. Yine doğal ve toplumsal çevreyi birbirinden izole etmek mümkün olmadığından doğal ve toplumsal anlayış bir bütün şeklinde ele alınmalıdır. Tanımdan hareketle hayat bilgisi dersinin kapsamını doğal ve toplumsal bilimlerin bilgilerinin oluşturduğu, dersin toplulaştırma ilkesinden hareketle oluşturulduğu ve bu bağlamın çocuğa görecelik ilkesinden hareketle kazandırılması gerektiği söylenebilir. Benzer bir tanımlamada hayat bilgisi dersi, doğal ve toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler (Sönmez, 2005: 4) olarak ifade edilmektedir. Bu tanımda da hayat bilgisi dersinin kapsamının doğal ve toplumsal bilimlerin bilgilerinden oluştuğu sonucu çıkmaktadır. Bunun yanında söz konusu kapsamdaki bilgilerin kanıtlama temel prensibine uygun olarak bilimsel nitelikte olması ve bu bilgilerin yaşayan bilgilerden yani aktüalite ilkesinden hareketle oluşturulması gerektiği vurgulanmaktadır.

Hayat bilgisi dersinin etkili vatandaş yetiştirme boyutunu ön plana çıkaran tanımında Barth ve Demirtaş (1997) hayat bilgisi dersini “vatandaşlık eğitim programının bir parçası olarak Türk demokratik toplumundaki sorumluluk sahibi vatandaşların görevlerine uygun amaçlar üreten ve yaşam boyu sürecek vatandaşlık becerileri sunan eğitim planı” olarak tanımlamışlardır. Sağlam ise (2015) “Hayat bilgisi, iyi insan, iyi bir vatandaş yetiştirmek amacıyla sosyal bilimlerin ve doğa bilimlerin yaşama yönelik konularını kaynaştırarak bir bütün içerisinde ele alan bir ilkökul dersi” şeklinde tanımlamıştır.

Her devlet kendi devamını sağlayacak bireyler yetiştirmek ister. Bundan dolayıdır ki devletlerin vatandaşlık eğitim programları vardır ve bu amaca uygun olarak eğitim programlarında farklı dersler yer almaktadır. Ülkemizde vatandaşlık eğitim programının ilk halkasını ilkökullun 1, 2 ve 3. sınıflarında yer alan **hayat bilgisi** dersi oluşturmaktadır. Bu dersi sırası ile 4. sınıflarda **insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi**, 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda **sosyal bilgiler**, 8. sınıflarda **Türkiye Cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatürkçülük**, 9 ve 10. sınıflarda **tarih** (Sosyal Bilimler Liselerinde 11. sınıflarda da yer almaktadır), 11. sınıflarda **Türkiye Cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatürkçülük**, 9 ve 10. sınıflarda **coğrafya** (Sosyal Bilimler Liselerinde 11 ve 12. sınıflarda da yer almaktadır), seçmeli olarak genellikle 9, 10, 11 ve 12. sınıflarda **demokrasi ve insan hakları** ve üniversitelerin tüm bölümlerinde genellikle birinci sınıflarda **Türkiye Cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatürkçülük** dersleri vatandaşlık eğitim programının birer parçaları olarak eğitim sistemimizde yer almaktadır.